

Viešojo administravimo modernizavimo galimybės globalizacijos sąlygomis

Vladislavas Domarkas ir Rita Masionytė

*Kauno technologijos universitetas
K. Donelaičio g. 20, LT-44239 Kaunas*

Straipsnyje analizuojama politinės globalizacijos samprata ir jos įtaka viešajam administravimui, apibrėžiamos regioninės viešojo administravimo modernizavimo galimybės ir tendencijos, parodomas nacionalinių ir tarptautinių valdymo mechanizmų pokyčių ryšys. Aptariamos galimos politinės ir administracinės veiklos sritys ir principai, kurių vystymas padėtų įveikti globalizacijos grėsmes, leistų išnaudoti teikiamas jos galimybes ir įgyvendinti globalios visuomenės keliamus tikslus.

Raktažodžiai: *politikos globalizacija, viešojo administravimo modernizacija, tarptautinio valdymo principai.*
Keywords: *globalization of politics, modernization of public administration, principles of international governance.*

Įvadas

Globalizacijos sąvoka dabartiniu laikotarpiu vartojama beveik visų pasaulio valstybių politinėse kalbose. Globalizacija nėra naujas reiškinys – nauji yra tik bandymai sukurti jos vientisą teoriją. Jungtinių Tautų (JT) Generalinis Sekretorius Kofi Annan 1999 m. kalbėjo: *Vieni pabrėžia tarpvalstybinės gamybos, prekių bei paslaugų mobilumo veiksnius ir jų sąlygotą globalinę rinką. Kiti pirmiausia mato rezultatą ir ateities potencialą didžiuliame informacinių technologijų progrose, dar kiti iki šiol globalizaciją vertina socialinės ir kultūrinės raidos aspektu* [1]. Rinkos ekonomikos išplitimas pasaulyje ir su tuo susijusi technologijų pažanga sukūrė sąlygas plėtotis nuolatiniam tarpusavio ryšiams tarp pasaulio valstybių. Todėl globalizacija visų pirma suvokiama kaip visų šiuolaikinio socialinio gyvenimo sričių tarpusavio ryšių plėtotė, gilėjimas ir greitėjimas pasauliniu mastu, t.y. kaip *pasaulinis bendrų gamybos, technologijos, vadybos šablonų, socialinių struktūrų, politinių organizacijų, kultūrų ir vertybių*

panašėjimo procesas, kuris veda bendrų supranacionalinių institucijų ir galiausiai – bendros visuomenės link [2].

Įvairių valstybių patirtis rodo, kad globalizacija ne visas valstybes vienodai veikia. Globalizacijos neigiamos pasekmės dažniausiai išryškėja tose valstybėse, kuriose nėra pakankamos valstybės valdymo patirties ir nevykdomos administracinės reformos, kuriomis būtų didinamos valstybės galimybės pasinaudoti globalizacijos teikiamais privalumais. Todėl globalizacijos procesai naujų ir vis didesnių reikalavimų kelia politinėms valdžioms. Politinės globalizacijos kontekste daugiausia yra diskutuojama valstybės suvereniteto, sprendimų priėmimo kompetencijos ribų, nustatant politikos įgyvendinimo metodus ir mechanizmus, klausimais.

Viešasis administravimas kaip valstybinės politikos įgyvendinimo sritis taip pat yra veikiamas globalizacijos procesu. Dėl globalizacijos įtakos kokybiškai kintant atskirų šalių viešojo administravimo sistemoms, galimas valdžios institucijų modelių ir veiklos būdų supanašėjimas. Pastaraisiais dešimtmečiais viešojo administravimo globalizacijos tendencijas geriausiai atspindi *naujosios viešosios vadybos, arba naujojo viešojo administravimo, modelio sklaida.*

Lietuviškoje mokslinėje literatūroje globalizacijos ir viešojo administravimo kaitos sąsajos dar mažai nagrinėtos. Todėl šio straipsnio tikslas yra parodyti, kodėl ir kaip politinės globalizacijos sąlygomis kinta viešojo administravimo sistemų kokybė ir kokios vyrauja bendros tos kaitos tendencijos.

Vladislavas Domarkas – Kauno technologijos universiteto Viešojo administravimo katedros vedėjas, profesorius, technologijos mokslų habilituotas daktaras.

El. paštas: vladislavas.domarkas@ktu.lt

Rita Masionytė - Kauno technologijos universiteto Savivaldos mokymo centro koordinatorė, viešojo administravimo magistrė.

El. paštas: rita.masionyte@ktu.lt

Straipsnis įteiktas redakcijai 2004 m. gruodžio mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2005 m. kovo mėn.

Politinės globalizacijos esmė

Aptariant globalizacijos procesų plėtros priežastis, dažnai akcentuojami ekonominiai interesai ir technologinės inovacijos. Tokia interpretacija populiari, tačiau ne visai teisinga, nes ekonomikos internacionalizacija nebūtų taip išsigalėjusi be valstybių politikų ir tarpvyriausybinių organizacijų paramos. Todėl galima teigti, kad labai svarbi globalizacijos plėtros priežastis yra ir neoliberaliosios ideologijos sklaida. Neoliberaliosios ideologijos idėjomis besivadovaujantys politikai skatino liberalizuoti rinkas, susilpninti valstybės kontrolę daugelyje ekonominės veiklos sričių, privatizuoti valstybines įmones ir pan. Visa tai savo ruožtu skatino atitinkamos įstatyminės bazės kūrimą bei ją įgyvendinančios viešojo administravimo sistemos kaitą.

Politinis viešojo administravimo veiklos kontekstas apibrėžia daugelį jo aspektų. Nacionalinė legislatyva daro įtaką viešojo sektoriaus veiklai, pradedant finansinių išteklių skyrimo procedūromis ir baigiant teisės aktų, reglamentuojančių visą viešojo administravimo veiklą, priėmimu. Tuo tarpu viešojo administravimo institucijos taikosi prie politinės aplinkos ir tuo stengiasi daryti įtaką politinės sistemos veiklai. Pagrindinis viešojo administravimo institucijų tikslas yra rasti būdus, kaip profesionaliai tarnauti visuomenei, remiantis etikos ir vadybinėmis, našumo ir efektyvumo vertybėmis, paisant lygių galimybių principo, visa tai derinant su nuolat kintančia politine aplinka [3, p.550].

Po Antrojo pasaulinio karo susikūrė naujos tarptautinės institucijos (Jungtinės Tautos, Pasaulio bankas, Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio prekybos organizacija, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija ir kt.), kurios koordinuoja įvairias pasaulio visuomenės gyvenimo sritis ir veikia šalia nacionalinių valdžios institucijų. Steigiamos galingos regioninės organizacijos, tokios kaip Europos Sąjunga, Pietryčių Azijos Valstybių Asociacija ir daugelis kitų. Taip pat plėtojamas globalus nevyriausybinių organizacijų tinklas, kuriasi transnacionalinės korporacijos, kurios ekonomiškai dažnai yra galingesnės už nacionalines valstybes. Kartu palaipsniui kinta dauguma valstybės vykdomų tradicinių funkcijų bei veiklos metodai ir priemonės, nes dauguma ekonominių, socialinių, politinių ir kultūrinių procesų turi būti analizuojami globaliame kontekste. Viena iš teigiamų globalizacijos proceso pasekmių yra ta, kad pasauliniu mastu prioritetu tampa socialinė politika.

Po Antrojo pasaulinio karo ilgam laikui nusistovėjo trys politikos darbotvarkės: Rytų-

Vakarų, Šiaurės-Pietų ir globali [4, p.221]. Rytų-Vakarų politinė darbotvarkė baigėsi kartu su Sovietų Sąjungos žlugimu. Tačiau iki šiol aktualios kitos dvi darbotvarkės: Šiaurės-Pietų politinėje darbotvarkėje analizuojama išsivysčiusių ir besivystančių valstybių santykių problema; globalioji darbotvarkė siejama su pasaulinei bendruomenei aktualiomis problemomis, kurių sprendimas reikalauja globalių pastangų. Todėl tarptautinė aplinka sudaro svarbią nacionalinės politikos konteksto dalį ir nacionalinė viešosios politikos darbotvarkė tampa vis labiau tarptautinė. Tuose procesuose ryški tarptautinių organizacijų įtaka. Kai kurios jų atlieka svarbų vaidmenį apibendrinant įvairių šalių viešosios politikos įgyvendinimo patirtį ir perduodant vienų šalių teigiamą patirtį kitoms. Viešosios politikos įgyvendinimo ir viešojo administravimo patirties sklaidos procesuose pasaulio mastu ypač akivaizdi Jungtinių Tautų organizacijos veikla; daugelio Europos valstybių viešojo administravimo raidą sąlygoja narystė Europos Sąjungoje.

Viešojo administravimo globalizacija

Skurdas, socialinė nelygybė, pilietiniai karai, epidemijos ir pan. nėra globalizacijos pasekmė. Tai susiję su nepakankamu šalies išsivystymu, neefektyviu nacionalinės viešosios politikos įgyvendinimu, nepajėgiomis valdžios ir viešojo administravimo institucijomis. Išsivysčiusioms valstybėms atveju globalizacija daugiau reiškia naujas galimybes, o besivystančiose valstybėse reikalauja daugiau pastangų kovojant su jos pasekmėmis. Sėkmingas valstybių dalyvavimas globaliuose procesuose priklauso ir nuo nacionalinių politinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių sąlygų, administracinės sistemos modelio ir administracinių pajėgumų. Administravimas čia suvokiamas kaip priemonių visuma organizuojant žmoniškuosius, materialinius, finansinius ir kt. reikalingus išteklius, siekiant įgyvendinti valstybės tikslus ir atliepti įvairių socialinių grupių interesus. Būtent nuo viešųjų institucijų sugebėjimo planuoti, efektyviai parengti ir priimti sprendimus, koordinuoti jų įgyvendinimą sutelkiant išteklius priklauso šalies ekonominė padėtis ir įvaizdis, galimybės naudotis pasaulio politinių ir finansinių institucijų parama. Šiems procesams įtaką daro viešojo administravimo sistemos integracija į valstybės ir visuomenės raidos procesus bei adaptacija prie daugialypės išorinės ir globalios aplinkos. Valstybė, turinti stiprią ir efektyvią administracinę sistemą, gali savo piliečiams kompensuoti arba sušvelninti dėl globalizacijos procesų plėtros atsirandančius pereinamųjų laikotarpių

nuostolius, patiriamus dėl inovacijų diegimo, transporto infrastruktūros vystymo ir pan.

Globalizacijos procesas pasireiškia ekonominėmis, politinėmis, kultūrinėmis, švietimo ir kt. sąveikomis. Viešojo administravimo sistema į šį procesą gali reaguoti dvejopai: 1) sudaryti sąlygas jam vystytis; 2) jį reguliuoti [5, p.7]. Abiem atvejais globalizacija daro įtaką viešajam administravimui, o viešasis administravimas savo ruožtu daro įtaką globalizacijos procesui.

Be ekonominės, kultūrinės ir kitų globalizacijos elementų įtakos, viešojo administravimo globalizaciją atskirai lemia ir tai, kad valstybės savanoriškai perima kitų valstybių patirtį viešajame administravime. Kaip minėta, dėl viešojo administravimo globalizacijos vyksta įvairių regionų, valstybių viešojo administravimo supanašėjimas, o tame procese nemažą vaidmenį atlieka tarptautinės, ypač supranacionalinės, organizacijos. Valstybės, stodamos į tokias organizacijas, prisiima atitinkamus įsipareigojimus, dėl kurių neretai tenka koreguoti vietines viešojo administravimo sistemas.

Šiuolaikinės valstybės vis labiau vadovaujasi administraciniais *naujosios viešosios vadybos* principais, o pagrindinės diskusijos globalizacijos sąlygomis vyksta dėl to, ar tikslinga, kad *naujosios viešosios vadybos* formos vienodai būtų įgyvendinamos visame pasaulyje. Vienas svarbių ypatybių, išreiškiančių viešojo administravimo sistemos integracijos į globalines erdves problematiką, yra ta, kad viešojo administravimo sistemos raidoje, orientuotoje į bendrus ir universalius viešojo administravimo sistemos kokybės ir efektyvumo standartus, tenka derinti prieštarigus viešojo administravimo elementus [6]: vietines ir globalias vertybes; ilgalaikę strategiją ir trumpalaikius politinius tikslus; profesionalią biurokratiją ir konstitucinę demokratiją; centralizacijos ir decentralizacijos tendencijas; savarankiškumą ir priklausomybę; viešojo administravimo sistemų, formų, metodų ir procedūrų įvairovę; etinius, nacionalinius, religinius ir kt. skirtumus; didžiulius informacijos srautus ir ribotas viešojo administravimo sistemos tarnautojų intelektualines galimybes.

Daugiausiai dėmesio viešojo administravimo globalizacijos sąlygomis reikalaujančios yra šios veiklos sritys [7, p.98]:

- kokybės standartų diegimas ir kontrolė;
- konfliktuojančių jėgų arbitražas;
- valdymo modelių frančizė;
- subalansuotas paslaugų teikimas;
- daugiakultūrinių santykių vadyba;
- kultūrinio identiteto puoselėjimas;

- daugialypės visuomenės atskirų grupių didėjančios nelygybės ir skirtumų mažinimas;
- požiūrio į piliečius kaip į klientus ir donorus skatinimas.

Dėl viešosios srities globalizacijos kinta ir plečiasi viešosios politikos darbotvarkės, o kartu bendros politinės darbotvarkės tampa vis labiau nenuspėjamos, centrinės valdžios institucijos vis dažniau atlieka krizių valdymo funkciją.

Viešojo administravimo reformų kryptys

Viešojo sektoriaus valdymo modernizavimui bei to modernizavimo strateginėms galimybėms apibrėžti vartojamos įvairios sąvokos ir terminai: *naujoji viešojo vadyba, kokybės vadyba, organizacinis efektyvumas, viešojo sektoriaus produktyvumas* ir kt. Vakarų valstybėse šio sektoriaus modernizavimo strategijos buvo ir yra įgyvendinamos skirtingais metodais, tačiau jos viena nuo kitos nedaug skiriasi [8]. Nuo XX amžiaus 9-ojo dešimtmečio vykdomose reformose išsiskiria dvi viešojo administravimo reformų kryptys: 1) valstybės vaidmens mažinimo reformos ir 2) viešojo sektoriaus modernizavimo reformos [9]. Pasak J.E.Jreisat [3, p.541], abu šie būdai yra paremti *naujosios viešosios vadybos* teorija. Abiem jiems būdingas pragmatinis požiūris. Skirtumas tik tas, kad pirmasis būdas akcentuoja ekonominės veiklos principus ir debiurokratizaciją: viešojo administravimo institucijų skirstymas pagal atskirus produktus (paslaugas), konkurencijos skatinimas tarp tas pačias paslaugas teikiančių institucijų, vadybinių metodų naudojimas, naujojo vadybinio elito atsiradimas, išmatuojamų veiklos standartų diegimas, valstybės vaidmens mažinimas socialinių paslaugų sferoje ir pan. Tuo tarpu antrasis būdas remiasi organizacinėmis ir valdymo tradicijomis bei viešojo sektoriaus etikos principais. Pasak to paties autoriaus, 1980-1990 metų reformos labiau rėmėsi pirmuoju būdu, tuo tarpu šiuolaikinės viešojo administravimo sistemų reformos daugiau remiasi antruoju būdu. *Naujosios viešosios vadybos* teorinių pagrindų suformulavimas ir sėkmingas praktinis taikymas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalyse tapo stimulu pertvarkyti viešąjį sektorių ir mažiau pažengusiose valstybėse, ir todėl *naujoji viešojo vadyba* tapo nauju vertybiniu sėkmingos viešojo sektoriaus veiklos orientyru daugelyje valstybių [9].

Tai, kad gana daug valstybių pastaraisiais dešimtmečiais taikė panašias viešojo administravimo pertvarkos strategijas, paaiškinama to meto politine, socialine, ekonomine ir institucine aplinka.

Po Šaltojo karo pabaigos valstybės, kurios iki tol buvo už *Geležinę uždangą*, siekė reformuoti

valdymo sistemas, kurti pilietinę visuomenę, demokratines institucijas. Besivystančios valstybės siekė modernizuoti savo ekonomikas. Industrinių valstybių valdžios institucijos norėjo atgauti piliečių pasitikėjimą. Visais šiais atvejais buvo patraukli valdžios institucijų galių ir funkcijų mažinimo idėja. Šalia politinių pokyčių vyko ir socialiniai pasikeitimai. Pavyzdžiui, Pietų Afrikoje valdžia buvo priversta gražinti kai kuriems piliečiams politines teises; Rytų Europos šalys stengėsi atkurti socialines, teisines, ekonomines ir politines sistemas. Reformas taip pat skatino daugumoje šalių prasidėjęs industrinės visuomenės virsmas į informacijos visuomenę [10, p.4].

1990 metų pabaigoje Azijoje kilusi gripo epidemija ir kitos to meto krizės stipriai paveikė Azijos ir kitų regionų ekonomiką. Nacionalinės vyriausybės buvo kaltinamos tuo, kad dideliais mokesčiais mažina vietinių įmonių konkurencingumą globalios ekonomikos sąlygomis. Todėl privatizacijos, valstybės funkcijų mažinimo gamyboje idėjos, kurias siūlė reformos šalininkai, susilaukė visuotinio palaikymo. Visos nacionalinės vyriausybės buvo globalios ekonomikos ir globalios politinės sistemos dalyvės. Kariniai, ekonominiai ir politiniai klausimai buvo sprendžiami partnerystės principu. Europos Sąjungos valstybės sparčiai harmonizavo savo politikas, kūrė supranacionalines struktūras. Aktyviai veikė tarptautinės organizacijos, dariusios stiprią įtaką pasaulinei bendruomenei. Nevyriausibinės organizacijos įgavo daugiau galių dalyvaujant politikos kūrimo, paslaugų teikimo srityse. Politinė galia, programų administravimas vis labiau koncentravosi supranacionaliniame nei nacionaliniame ar visuomeniniame lygmenyse. Ryškėjo naujos nelabai aiškios, bet svarbios bendradarbiavimo ir globalios veiklos aplinkybės [10, p.4].

Šiuolaikinės globalizacijos sąlygomis viešojo administravimo reforma reiškia viešojo administravimo sistemų vystymą atsižvelgiant į naujas globalaus valdymo aplinkybes. Siekiama nebekartoti praeities klaidų ir labiau akcentuoti valdymo, viešojo administravimo gebėjimų, žmogiškųjų išteklių vystymą. Yra du pagrindiniai globalaus valdymo tikslai: kova su skurdu ir nuoseklus vystymosi palaikymas pasauliniu mastu. Globalus valdymas remiasi nuostata, kad globalizacijos sąlygomis vieno regiono problemos gali virsti gretimo regiono problemomis. Jungtinės Tautos ragina institucinį bendradarbiavimą su atsiliekančiųjų regionų valstybėmis - padėti joms reformuoti viešojo administravimo sistemas ir taip skatinti bendrą šių valstybių vystymąsi. JT paprastai išskiria kelias viešojo administravimo sritis ir veiklas,

kurias valstybės turi vystyti, jei nori sėkmingai dalyvauti globalizacijos procesuose. Pavyzdžiui, 2004 m. pirmojoje pusėje buvo išskirtos šios sritys [11]:

1. *Valdymo sistemų ir institucijų tobulinimas.* Kiekviena valstybė turi ieškoti jai geriausio veiklos modelio, vystyti institucijas, kurios būtų pajėgios aktyviai dalyvauti globaliame valdyme, atliepti vietinius ir regioninius poreikius. Skatinti decentralizavimą, institucijų ir pilietinės visuomenės dialogą viešosios politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesuose.

2. *Etikos, skaidrumo ir atskaitomybės skatinimas viešajame sektoriuje.* Šiuos tikslus padeda pasiekti aktyvesnis bendruomenių dalyvavimas įgyvendinant viešąsias programas, didesnis informacijos prieinamumas piliečiams. Kuriami etikos kodeksai, kurie, be kitų funkcijų, atlieka piliečių informavimo funkciją. Aktyvūs piliečiai yra viena iš demokratinės atskaitomybės formų. Toks valdžios institucijų atvirumas skatina pasitikėjimą jomis. Pasitikėjimas valdžios ir viešojo administravimo institucijomis yra itin svarbus globalizacijos sąlygomis, kada sprendimus tenka priimti nuolat besikeičiančiomis aplinkybėmis.

3. *Žmogiškųjų išteklių vystymas, lyderių ugdymas viešajame sektoriuje.* Tobulinant viešojo administravimo institucinę sistemą būtina kartu vystyti žmogiškuosius išteklius. Globalizacijos sąlygomis išskirtinis dėmesys tenka aukštesniems viešojo sektoriaus tarnautojams-lyderiams ir jų kompetencijai, nes jie atstovauja valstybėms globaliose struktūrose, priima strateginius sprendimus, kuriais remiantis tobulinamos nacionalinės viešojo administravimo sistemos.

4. *Viešojo sektoriaus įvaizdžio, vertybių ir statuso stiprinimas.* Viešojo administravimo institucijų veikla, grįsta vertybėmis, kurias palaiko visuomenė, stiprina viešojo sektoriaus įvaizdį, skatina bendrą šalies ūkio vystymąsi, pagarbą bendrai teisinei sistemai, sudaro valstybei palankias sąlygas aktyviai ir efektyviai dalyvauti globaliame valdyme.

5. *Viešojo administravimo institucijų decentralizavimas.* Daugelis šalių decentralizaciją priėmė kaip praktinę valdymo struktūrą. Tai paskatino daugiau dėmesio skirti vietinėms viešojo administravimo institucijoms, jų žmogiškųjų išteklių vystymui, sudarė sąlygas vietinių bendruomenių organizacijų vystymuisi, aktyvesniam bendruomenės dalyvavimui priimant ir įgyvendinant viešąsias politikas vietiniu lygiu. Decentralizacija piliečiams suteikia daugiau galių, skatina demokratinės vertybes, užtikrina kokybiškesnę paslaugų teikimą, padeda tikslingai mobilizuoti išteklius.

6. *Konfliktų valdymas*. Dažnai viešuosiuose reikaluose konfliktai kyla dėl nesėkmingos valdymo ir viešojo administravimo institucijų veiklos, nesugebėjimo laiku atsakyti į socialinius-politinius ir socialinius-ekonominius visuomenės poreikius. Todėl būtina ugdyti gebėjimus, reikalingus panašių konfliktų prevencijai vykdyti arba esamų konfliktų administravimui. Globalizacijos sąlygomis gali būti sunku laiku sureaguoti į naujai kylančius visuomenės poreikius, tuomet konfliktai yra neišvengiami³.

Per praėjusius dešimt metų į *naująją viešąją vadybą* dėmesį atkreipė ne tik Vakarų šalių vadybininkai, bet ir politologai, sociologai, ekonomistai. Vieni autoriai šias priežastis sieja su anglosaksiškų šalių ir globalių organizacijų įtaka, savotišku mados primetimu kitoms pasaulio valstybėms, kiti pabrėžė nacionalinę kultūrinio-istorinio ir politinio-administracinio paveldo reikšmę, kiekvienai šaliai savarankiškai supratęs būtinybę įgyvendinti viešojo administravimo reformas. Globalizaciją dabar jau galima įvardyti kaip pagrindinę XXI amžiaus valdžios doktriną: nacionalinės valstybės turi teisę ir gali išlaikyti savo suverenitetą, tačiau kartu jos privalo bendradarbiauti priimant svarbius tarptautinius sprendimus drauge su kitomis valstybėmis ir transnacionalinėmis organizacijomis. Priešingu atveju, transnacionalinės organizacijos gali turėti ir neigiamą įtaką valstybės socialinei ir ekonominei raidai [12].

Valdymo mechanizmų pokyčiai

Naujų politinių institucijų ir organizacijų gausėjimas rodo greitą transnacionalinių ryšių plėtrą ir atitinkamą daugelio valstybių troškimą sukurti efektyvią tarptautinio valdymo sistemą kolektyvinėms ekonominėms, politinėms, administracinėms ir kitoms problemoms spręsti. Globalus valdymas apima ne tik formalias institucijas ir organizacijas, per kurias nustatomos ir palaikomos pasaulio tvarką reguliuojančio taisyklės ir normos, bet ir visas tas organizacijas ir interesų grupes (nuo transnacionalinių korporacijų, transnacionalinių socialinių judėjimų iki daugybės nevyriausybinių organizacijų), kurių siekiai ir uždaviniai yra susiję su transnacionalinės teisės normomis ir valdymo sistemomis.

Po Antrojo pasaulinio karo pasikeitė požiūris ir į kai kurias pagrindines teises sąvokas, kurios atspindi esminius globalios politikos pokyčius.

³ 2005 m. pirmajame ketvirtyje į šį sąrašą įrašyta: 1) valdymo sistemos ir institucijos; 2) žinių sistemos ir e.valdžia; 3) socialinis ir ekonominis valdymas; 4) viešosios tarnybos ir valdymo inovacijos; 5) etika, skaidrumas ir atskaitomybė; 6) viešųjų finansų valdymas.

Visų pirma pasikeitė nuomonė, kad tarptautinė teisė svarbi tik politiniams ir geopolitiniams reikalams. Vadovaujantis nauju požiūriu, tarptautinė teisė vis labiau yra siejama su ekonomikos, socialinių, komunikacijos, aplinkosaugos problemų koordinavimu ir reguliavimu. Taip pat suabejota įtakingu teisininkų požiūriu, kad vienintelės tikros tarptautinės teisės ištakos yra bendras valstybių susitarimas. Pastaruoju metu yra keletas tarptautinės teisės šaltinių: dvišalės valstybių sutartys ir daugiašalės konvencijos, tarptautiniai papročiai ir praktika ir kt. Greta šių šaltinių pripažįstama ir *tarptautinės bendruomenės valia*, kuri gali įgyti įstatymo statusą ir kuri tam tikromis sąlygomis gali tapti tarptautinių teisinių įsipareigojimų pagrindu [13, p. 85-86].

Tai, kad problema yra laikoma tarptautine arba globalia, dar nereiškia, kad bus steigiamos tarptautinės arba globalios problemos sprendimą įgyvendinančios institucijos. Tačiau kartais tokių institucijų nebuvimas gali tapti ta taip trūkstama grandimi. Tarptautinės, globalios reikšmės problemų sprendimas nacionalinių institucijų lygiu ne visada duoda laukiamą rezultatą, nes nacionalinės institucijos ne visada sugeba atsižvelgti į globalias sprendžiamos problemos aplinkybes. Tačiau praktiškai pastebima, kad, nepaisant *globalios darbotvarkės* spaudimo, krizių atvejais valstybės yra linkusios vadovautis savais metodais, dažnai nepaisydamos tarpvalstybinių susitarimų.

Prieš du dešimtmečius valstybių vidaus valdymas buvo paremtas vertikaliais hierarchiniais santykiais tarp atskirų valdymo lygių. Esant tokiai valdymo struktūrai mažiau dėmesio buvo skiriama valdymo sistemų ir struktūrų pokyčiams bei viešosioms programoms. Tačiau ilgainiui sparčiai kito pati viešojo sektoriaus aplinka, nes: 1) kito valstybinių sienų reikšmė, o kartu ir politikos ribos; 2) kito požiūris į valdžios institucijų vaidmenį; 3) spartėjo skirtingų vietos valdymo lygių nepriklausomybė vieno nuo kito; 4) didėjo viešojo ir privataus sektorių tarpusavio priklausomybė; 5) didėjo dėmesys viešosioms programoms; 6) atsirado naujų vadybinių įgūdžių poreikis. Be to, valdymo mechanizmai kito ne tik nacionalinėse valstybėse, bet ir tarptautinėse organizacijose, o tai savo ruožtu taip pat darė įtaką nacionaliniams valdymo mechanizmomis. Daugelis išvardytų pokyčių, paveikusių nacionalines valdymo sistemas, laikui bėgant sudarė prielaidas *naujosios viešosios vadybos* sklaidai [14, p. 607-609].

B.A.Radin išskiria keturias apibendrintas tarp-institucinio vidaus valdymo instrumentų grupes: 1) struktūrinius; 2) programinius; 3) mokslinius ir stiprinančius įgūdžius ir 4) elgsenos [14, p.610].

Vieni šių instrumentų skatina centralizaciją, kiti – decentralizacijos tendencijas.

Struktūriniai instrumentai - reorganizacija, įgaliojimai, koordinavimas, dereguliavimas; decentralizacija bei priežiūra (vertinimas). Jie apima formalius vaidmenis ir santykius, valdžios modelius ir lyderystės pavyzdžius, taisykles, politikas, formalių vaidmenų diferenciacijos ir integracijos mechanizmus, užduotis.

Programiniai instrumentai - dotavimas, partnerystė ir bendradarbiavimas. Šios grupės instrumentai skirti efektyviai spręsti tarpinstitucinio bendradarbiavimo problemoms, kurios susijusios su išteklių skyrimu, laiko ir sąlygų reikalavimus atitinkančių programų finansavimo galimybėmis.

Moksliniai ir stiprinantys įgūdžių instrumentai - tyrimai, aprūpinimas informacija, įgūdžių formavimas. Šie instrumentai padeda kurti reikiamus įgūdžius ten, kur jų nėra, ir stiprinti esamus.

Elgsenos instrumentai - konfliktų vadyba, individuali ir grupių komunikacija. Pagrindiniai šios instrumentų grupės tikslai yra autonomijos ir atskaitomybės skatinimas. Atskaitomybė daugiau susijusi su veikla, veiklos rezultatais ir jų vertinimu. Autonomija savo ruožtu reiškia, kad atskira institucija savo nuožiūra gali pasirinkti veiklos metodus. Platesnis atskaitomybės suvokimas apima individualią ir grupių komunikaciją, konfliktų valdymo procesus.

Dažnai nacionalines vidaus administravimo sistemų reformas skatina tarptautinės organizacijos, kurias galima suskirstyti į du tipus:

- tarpvyriausybines organizacijos, kurių narės valstybės yra autonomiškos valstybės;
- suprateteritorinės organizacijos, kurių narės valstybės dalį kompetencijos deleguoja šių organizacijų institucijoms. Tokių organizacijų institucijų sprendimai gali koreguoti nacionalines politines darbotvarkes ir daryti įtaką nacionalinėms administracinėms sistemoms.

Praktika rodo, kad nacionalinių administracinių reformų eigai didesnę įtaką daro tarpvyriausybines organizacijos. Tarptautinės organizacijos, skatinamos vidaus administravimo sistemų reformas, drauge skatina nacionalinių valstybių administracinių sistemų supanašėjimo procesus, kuriuos savo ruožtu lemia trys veiksniai: prievarta, mėgdžiojimas ir normatyviniai dokumentai [15, p.440-445]:

Prievartos veiksnys gali būti formalus ir neformalus. Jis paremtas asimetriška struktūrine priklausomybe. Mėgdžiojimo taktika pasirenkama nestabilios situacijos valstybėse, kurioms trūksta

pasitikėjimo ar reikalingų įgūdžių. Mėgdžiojant sėkmingą kitų šalių panašių problemų sprendimo logiką ir patirtį, siekiama tą sėkmę pakartoti vietos sąlygomis. Normatyvinis veiksnys grindžiamas reikalingos teisinės bazės kūrimu bei sprendimus priimančiųjų mokymu, taip pat naujų reikalingų institucijų kūrimu.

Kita vertus, nacionalinių viešojo administravimo sistemų supanašėjimo procesus galima pateisinti tuo, kad, esant panašioms sistemoms, kurios daugeliu atvejų yra integruotos tarptautinių režimų, organizacijų administravimo sistemų dalys, paprasčiau organizuoti tų valstybių ar organizacijų veiklą. Nacionalinių ir tarptautinių valdymo mechanizmų pokyčių tendencijos turi nemažai panašumų.

Vis dažniau tarptautinės reikšmės politinėse diskusijose keliama daugiasluoksnių valdymo sistemos (režimo) kūrimo ir vystymo idėja. Daugiasluoksnių valdymo fenomenas yra artimas valstybiniam vidaus arba viršvalstybiniam režimams. Globalizacijos sąlygomis tokie režimai gali susiformuoti savaime, nepaisant, ar to siekta sąmoningai, ar ne [16, p. 143].

Daugiasluoksniškumo sąvoka pabrėžia, jog egzistuoja valdžios ir kompetencijos pasiskirstymas tarp skirtingų valdžios lygių [17, p.31-32]. Tai reiškia, jog nėra vieno atskiro politinio proceso veikėjo, kuris savo jėgomis būtų pajėgus išspręsti kilusias problemas vienoje ar kitoje visuomenės gyvenimo srityje. Tokiam kompetencijos paskirstymui apibūdinti dar vartojama tinklo sąvoka. Tačiau toks valdžios sklaidos principas nėra universalus, nes egzistuojantys įvairūs valdymo sistemų tipai išryškina skirtingus valdymo būdus skirtinguose tinklinio valdymo lygiuose, tenka derinti skirtingus valdymo būdus tarp atskirų tinklo valdymo lygių.

Nors dauguma tyrinėtojų sutinka, jog daugiasluoksnių valdymo metodas praktiškai egzistuoja, vis dėlto yra nesutariama dėl šio termino interpretacijos. P.Bursens ir S.Helsen [18] išskiria šiuos daugiasluoksnių valdymo bruožus:

- tinklinio pobūdžio struktūra;
- glaudus privačių ir viešojo sektoriaus veikėjų bendradarbiavimas;
- problemų sprendimo gebėjimų vystymo prioritetai;
- reguliacinis valdymo sistemos pobūdis;
- alternatyvių politikos instrumentų naudojimas.

Valdymas, paremtas tinklų sudarymu, yra priešingas valdymui, organizuojamam remiantis hierarchijos ir centralizacijos principais. Daugiasluoksnių valdymo sistemoje sprendimų priėmimas yra

kolektyvinis procesas, kuriame dalyvauja, derasi ir tarpininkauja įvairūs suinteresuoti veikėjai, kurių kiekvienas atlieka svarbų vaidmenį [19].

Svarbus veiksnys yra privačių ir viešųjų veikėjų glaudus bendradarbiavimas ir jo rezultatai. Efektyvus lobizmas daro didelę įtaką darbotvarkės sudarymo, politikos formulavimo, sprendimų priėmimo procesams. Dauguma interesų grupių yra atstovaujamos patariamąjį balsą turinčiose institucijose. Toks dalyvavimas paremtas ne hierarchine priklausomybe institucinėje sistemoje, bet gebėjimu tinkamai spręsti problemas. Tarptautinės organizacijos, sprendžiančios savo kompetencijos problemas, dažnai disponuoja bendro pobūdžio informacija, kurios nepakanka sprendžiant sudėtingas, kompleksines problemas.

Daugiasluoksniu valdymo sistemos išskirtinis bruožas tas, kad ji remiasi reguliaciniu veiklos principu, tuo tarpu daugelio tradicinių nacionalinių valdymo sistemų pagrindinė funkcija yra išteklių paskirstymas ir perskirstymas. Daugiasluoksniu valdymo modelis atkreipia dėmesį į alternatyvius politikos instrumentus. Pavyzdžiui, vietoj tradicinės įstatymų leidžiamosios valdžios kontrolės, iš esmės įgyvendinamos pasitelkus įvairias direktyvas, kaip alternatyva akcentuojamas atviro koordinavimo metodas, kai vadovaujama įvairiomis rekomendacijomis. Kaip problemų sprendimo alternatyva vis dažniau naudojamas *geriausias praktikos metodas*, kurio esmė yra rėmimasis ta patirtimi bei pasiekimais, kurie sėkmingai veikia panašiose situacijose ir efektyviai sprendžia panašaus pobūdžio problemas.

Daugiasluoksniu valdymo diskusijose svarbūs institucionalizmo ir legitimumo klausimai. Daugiasluoksniu valdymo fenomenas analizuojamas pasitelkus dvi politinės sociologijos koncepcijas: institucionalizaciją ir legitimaciją [20, p. 624].

Daugiasluoksniu valdymo kontekste institucionalizacijos koncepcijoje išskiriamos *politinės institucionalizacijos* ir *režimo institucionalizacijos* sąvokos. Politinė institucionalizacija apima įstatymus, normas ir neoficialią praktiką, kurie gali būti nacionaliniai ar tarpnacionaliniai. Tuo tarpu režimo institucionalizacija apima struktūrinius mechanizmus ir jungia juos konkrečioje geografinėje erdvėje. *Režimo legitimacija* paremta visuomenės konsensu ir yra visuomenės pripažįstama. Tačiau, kita vertus, režimo legitimacija gali būti periodiškai kvestionuojama. Nacionaliniu lygiu tokios problemos sprendžiamos laisvų rinkimų būdu.

Globalizacijos procesai skatina *subteritorinių* ir *globalių valdymo mechanizmų* vystymą. Nacionalinės valdžios ir viešojo administravimo institucijos,

dalyvaudamos regioninėse ir globaliose valdymo sistemose, tapo dar labiau decentralizuotos.

Dauguma minėtų subteritorinių ir suprateritorinių veikiančių institucijų sąlyginai įgijo autonomiją šalia nacionalinių valstybių. Vadinasi, tokios institucijos veikia savo iniciatyva ir nėra pavaldžios nacionalinėms valdžios institucijoms. Kartu silpnesnės nacionalinės valdžios ar viešojo administravimo institucijos labiau veikiamos tokių organizacijų sprendimų atitinkamuose valdymo lygiuose. Galimybė riboti vietinių, periferinių, regioninių ir globalių institucijų autonomiją atsiranda tada, kai jos bendradarbiauja su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir yra jų formuojamos [16, p. 144].

Globalaus valdymo praktikoje tarptautinių santykių mokslininkai išvelgia galimą grėsmę dėl skirtingos nacionalinės valstybės valdymo ir tarptautinio valdymo sistemų prigimties. Jie teigia, kad šalies vidaus valdymo sistema paremta institucine hierarchija, o tarptautinė politinė sistema yra anarchiškos ir konkurencinės prigimties. Tokiam skirstymui nepritaria naujojo institucionalizmo teorijos šalininkas D.Lake. Pasak jo, valdymas gali būti apibrėžiamas kaip kolektyvinių veiksmų organizacija, kurioje organizuota kolektyvinė veikla apima du veiksmus - derybas ir susitarimų vykdymą, o svarbiausia valdymo dalis ir yra susitarimai, dėl kurių, globalaus valdymo sąlygomis atsiranda naujos suprateritorinės valdymo hierarchijos, švelninančios anarchišką ir oportunistinį elgesį [21, p.26].

Subteritorinio valdymo esmę sudaranti valdžios galių decentralizacija ir viešosios politikos sričių valdymo funkcijos perdavimas subteritorinėms institucijoms nėra naujas ir yra gana paplitęs globaliacijos sąlygomis reiškinys. Tokio valdymo pavyzdys yra atskirų valstybių centrinės valdžios ir savivaldos institucijų bendradarbiavimas. Tokia praktika paplitusi ir tarp atskirų provincijų ar federacijų. Bendradarbiaujančios atskirų šalių subteritorinės organizacijos imasi nusikalstamumo kontrolės, žmogaus teisių apsaugos ir pan. problemų sprendimo iniciatyvos. Tai nemenkina nacionalinės valstybės vaidmens ir nereiškia, kad subteritorinės institucijos efektyviau įgyvendins atitinkamą politiką, tuo labiau kad jos nėra pajėgesnės prisitaikyti prie globalios rinkos ekonomikos sistemos ar prie kitų globalizacijos sąlygomis kintančių aplinkybių nei tai gali padaryti centrinės nacionalinės valdžios institucijos [16, p. 146].

Regionalizmas. 1948-1994 metų laikotarpiu Bendrojo susitarimo dėl muitų ir prekybos (GATT) šalys užregistravo 109 regioninius susitarimus. Ne visi šie susitarimai buvo įgyvendinti. Tačiau dalis jų peraugo į tarptautinę viešąją teisę, tarptautinius

režimus, institucijas ar rinkas [16, p.146]. Viena sėkmingiausių regioninių iniciatyvų iki šiol yra Europos Sąjunga, kuri turi pakankamai išvystytą ir realiai veikiančią institucinę struktūrą. Kiti regioninio valdymo projektai buvo vykdomi Centrinėje Amerikoje (1960 m.), Rytų Afrikoje (1967-1977 m.), Pietryčių Azijoje (1968 m.), Karibuose (1973 m.), Vakarų Afrikoje (1980 m., 1993 m.), Juodosios Jūros apylinkėse (1993 m.) ir kt. Daugiasluoksniu valdymo diskusijose buvo keliami galimos tarpregioninio valdymo sistemos kūrimo idėja. Tai būtų naujas ir aukštesnis daugiasluoksniu valdymo lygis.

Ir subteritorinės, ir dauguma regioninių institucijų veikia sąlyginai autonomiškai šalia nacionalinių valstybių ir jų valdžios institucijų. Nacionalinės vyriausybės, siekdamos tinkamai atliepti globalizacijos keliamus iššūkius, dalyvauja minėtoje regioninėje institucinėje veikloje. Regioninis valdymas gali būti ganėtinai efektyvi priemonė administruojant globalias normas, tokias kaip žmogaus teisės, techniniai standartai ir kt. Regioninė integracija yra dar vienas žingsnis visiškos globalizacijos link. Antra vertus, kitos pusės regionalizmas gali reikštis ir kaip pasipriešinimo judėjimas globalizacijos procesų plėtrai, nes regionalizmą gali skatinti ne tik globalūs procesai, bet ir vietinės regiono ypatybės.

Suprateritorinis valdymas. Suprateritorinis valdymas apima daugiau nei regioninius valdymo mechanizmus. Toks valdymas yra paremtas reguliaciniu principu ir apima įvairius regionus. Organizacijos, veikiančios skirtinguose regionuose, tačiau tais pačiais metodais, prisideda prie globalizacijos procesų plėtros tuose regionuose.

Beveik visos pasaulio valstybės yra kokios nors tarptautinės organizacijos narės. Jos dalyvauja tų organizacijų veikloje, prisiimdamos išpareigojimus, įgyvendindamos sprendimus jų siūlomais metodais. Priimant svarbius valstybėse strateginius sprendimus, daugelio tarptautinių globaliai veikiančių organizacijų institucijų ir ekspertų nuomonės laikomos autoritetingomis. Tiesa ir tai, kad dažnai toks pasitikėjimas yra paremtas finansinėmis priemonėmis: finansuojami tik atitinkamus kriterijus tenkinantys projektai ir pan.

Privatizuotas valdymas. Valdymo privatizacija reiškia, kad valdymo procesuose gali dalyvauti privataus kapitalo asociacijos, NVO, mokslininkų kolektyvai ar net kriminalinės grupuotės. Ir subteritorinės ar suprateritorinės institucijos, ir privataus sektoriaus organizacijos naudojasi globaliais tinklais, kad paveiktų norima linkme nacionalinių valdžios ir viešojo administravimo institucijų formuluojamą politiką, įgyvendinamas programas, daugiau dėmesio telkiant į alternatyvias poveikio priemones, kuriomis

rečiau naudojasi tradicinės vyriausybės ar kitos valdžios institucijos.

Politikos globalizacijos sąlygomis neoficialaus dalyvavimo oficialios politikos kūrimo procesuose principas keičia tradicinę nacionalinės politikos kūrimo aplinką. Šiuose procesuose vis aktyviau dalyvauja tarptautinės ir vietinės pilietinės visuomenės atstovai; jie tuo tikslu rengia įvairias tarptautines konferencijas, kuriose dažnai dalyvauja ir oficialios nacionalinės centrinės valdžios institucijų atstovai. Kai kurios suprateritorinės organizacijos rengia programas, skatinančias pilietinės visuomenės atstovus aktyviau dalyvauti politikos kūrimo procesuose. Dėl to pilietinės iniciatyvos dėka įsteigtos organizacijos vėliau savo ruožtu šalia minėtų supranacionalinių organizacijų steigia atitinkamas institucijas – atstovybes. Todėl nacionalinėms valdžios institucijoms politikos kūrimo procesuose vis dažniau tenka dirbti koalicijose su NVO, kartu su globalaus valdymo agentūromis, kitomis globaliai veikiančiomis organizacijomis [16, p. 154].

Šalia vadinamojo neoficialaus dalyvavimo oficialios politikos kūrimo procesuose reiškinio egzistuoja ir neoficialus oficialios politikos įgyvendinimo principas, reiškiantis, kad nacionalinių valstybių valdžios ir viešojo administravimo institucijos viešųjų programų įgyvendinimą vis labiau patiki NVO ar kitoms visuomeninėms organizacijoms. Globalizacijos sąlygomis vis daugiau NVO veikia tarptautiniu ar regioniniu lygiais, atlikdamos oficialių patarėjų įvairių šalių, regionų vystymo klausimais funkciją, t.y. iš dalies perimdamos nacionalinių vyriausybių funkciją ar jas pavaduodamos. Daugeliu atveju viešojo sektoriaus ir valdžios institucijos, įgyvendindamos numatytas programas, tam tikra prasme tampa vis labiau priklausomos nuo NVO paramos. Siekdamos tinkamai atlikti savo naująjį vaidmenį, NVO kuria tam reikalingus ryšius tarp suprateritorinių ir vietos valdžios institucijų. Tokius ryšius vysto JTO tarp vietos valdžios institucijų ypač tose šalyse, kuriose silpnesnės yra centrinės valdžios institucijos. Kitos supranacionalinės institucijos konkrečios politikos įgyvendinimo procesuose tiesiogiai bendradarbiauja su atskirų valstybių pilietinės visuomenės įsteigtomis organizacijomis.

Globalizacijos procesai viešajame administravime ar valdyme biurokratijos vaidmens nesumenkino. J.A.Scholte teigimu [16, p. 157], globalaus valdymo ir globalios politikos sąlygomis valstybės valdymo procesuose ir toliau dalyvauja didelės organizacijos, nuolatos veikiančios organizacijos, kurios turi nusistovėjusias veiklos procedūras, formalias (institucionalizuotas), beasmenes ir iš

centro reguliuojamas hierarchines institucijas. Tačiau kartu tokia šiuolaikinė biurokratija yra ganėtinai lanksti ir skiriasi nuo senosios vėberiškosios biurokratijos.

Globalizacija iš valstybių reikalauja didesnių valdymo gebėjimų, kad jos galėtų sėkmingai gyvuoti atvirumo aplinkoje. Tai skatina inovacijų diegimą viešajame administravime [22] bei naujų veiklos formų tarptautiniame bendravime paieškas, apimant įvairias globalaus valdymo sritis, įskaitant naujųjų informacinių technologijų taikymo tiems tikslams plėtrą ir su tuo susijusias informacijos saugumo ir etines problemas [23].

Apibendrinant galima teigti, kad globalizacija nesumažina nacionalinės valstybės vaidmens, bet ji perskirsto tarp vietos, nacionalinio ir tarptautinio lygmenų. Tai savo ruožtu modifikuoja suverenumo sampratą, bet negriauna jo pamatų. Tvarkant vidaus reikalus yra daugelis sričių, kuriose ir ateityje valstybės vaidmuo neturėtų mažėti, tarp jų: vidaus ir išorės saugumo užtikrinimas; teisėtvara ir teisėsauga; mažumų teisių gynimas; socialinio stabilumo ir gerovės užtikrinimas; rinkos reguliavimas ir kt. Esminė valstybės funkcija ir ateityje turėtų likti jos gyventojų gerovės užtikrinimas ir tinkamas socialinės ir ekonominės raidos valdymas įgyvendinant ekonominės integracijos skatinimo politiką.

Išvados

1. Globalizacijos įtaka nacionalinei politikai, ekonomikai, socialiniams procesams ir kultūros raidai dažnai vertinama neigiamai, kartu pripažįstant tokios įtakos neišvengiamumą. Todėl globalizacijos procesus derėtų vertinti visų pirma kaip naujas galimybes skatinti politinius ir administracinius veiksmus bei ugdyti reikiamus gebėjimus, kurie leistų tinkamai jomis pasinaudoti ir įveikti globalizacijos keliamas grėsmes.

2. Viešojo administravimo globalizacija pasireiškia kaip atskirų šalių viešojo sektoriaus modernizacija, kur atsižvelgiama į pasaulines valdymo raidos tendencijas. Išsiskiria dvi viešojo administravimo reformų kryptys: valstybės vaidmens mažinimo ir viešojo sektoriaus modernizavimo reformos. Abu požiūriai remiasi *naujosios viešosios vadybos* teorija. Pagrindinės diskusijos vyksta apie tai, ar tikslinga, kad naujosios viešojo administravimo formos vienodai būtų įgyvendinamos visame pasaulyje. Tačiau tikėtina, kad XXI amžiuje nauji valdymo modeliai, paremti vadybiniais valdymo metodais, dėl globalizacijos vis dažniau ir stipriau atsispindės daugelio valstybių praktinėje politikoje. Besivystančios valstybės perima Vakarų patirtį

įvairiose visuomenės gyvenimo srityse, taip pat ir viešojo administravimo srityje, siekdamos išspręsti valstybės valdymo problemas, paspartinti visos valstybės raidos procesus.

3. Globalizacijos sąlygomis nacionalinės valdžios institucijos valdymo funkciją dalijasi su sąlyginai autonomiškoms vietos, periferinėms, regioninėms ir globaliai veikiančioms tarptautinėms organizacijoms, institucijoms ar agentūromis. Dėl daugiasluoksnio viešojo valdymo nebeliko aiškaus valdžios centro, kuris diktotų ir kontroliuotų politinių ar valdymo procesų turinį ir eigą.

4. Kintantys tarptautinio valdymo mechanizmai skatina nacionalinių valdymo mechanizmų reformas. Analizuojant nacionalinių ir tarptautinių valdymo mechanizmų pokyčių tendencijas, pastebimi panašūs veiklos organizavimo principai.

Literatūra

1. Kofi A. Annan. A Compact for the New Century. World Economic Forum. Davos, 31 January, 1999, SG?SM/688/Rev.1.
2. Pugačiauskas V. Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: politinių institucijų galios perskirstymas? <http://www.geocities.com/vykintas/m2epeip.html> [2004 m. vasario 1 d.].
3. Jreisat, J.E. The New Public Management and Reform. In Kuotsai Tom Liou (Ed.). *Handbook of Public Management Practice and Reform*. New York: Marcel Dekker, 2001.
4. Parsons W. *Viešoji politika*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
5. Domarkas V. Laikmečio iššūkiai viešajam administravimui. Kn. A. Krupavičius (Red.). *Pilietinė visuomenė ir viešoji valdžia*. Kaunas: Technologija, 2001, 6-14.
6. Raipa A. Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika. *Viešoji politika ir administravimas*, 2002, Nr.1, 11-20.
7. *Government of the Future*. OECD, 2000, No 514-272000.
8. Puškorius S. ir Raipa A. Teoriniai viešojo sektoriaus veiklos modernizavimo aspektai. *Viešoji politika ir administravimas*, 2002, Nr.2, 9-17.
9. Guogis A. ir Gudelis D. Naujosios viešosios vadybos taikymo teoriniai ir praktiniai aspektai. *Viešoji politika ir administravimas*, 2003, Nr. 4, 26-34.
10. Kettl, D.F. *The Global Public Management Revolution. A Report on the Transformation of Governance*. Washington: Brookings Institution Press, 2000.
11. Information by Core Theme. United Nations, 2004. <http://www.unpan.org/corethemes.asp> [2004 m. balandžio mėn.].
12. Domarkas V. Naujieji viešojo administravimo raidos akcentai. *Viešoji politika ir administravimas*, 2004, Nr. 7, 7-15.

13. Held D., McGrew A., Goldblatt D. ir Perraton J. *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*. Vilnius: Margi raštai, 2002.
14. Radin, B.A. The Instrument of Intergovernmental Management. In Peters, G.B., and Pierre, J. (Eds.). *Handbook of Public Administration*. London: SAGE Publications, 2003.
15. Dimitrakopoulos, D.G., and Passas, A.G. International Organizations and Domestic Administrative Reform. In Peters, G.B., and Pierre, J. (Eds.). *Handbook of Public Administration*. London: SAGE Publications, 2003.
16. Scholte, J.A. *Globalization: a critical introduction*. Houndmills: Macmillan Press, 2000.
17. *World Public Sector Report. Globalization and the State*. United Nations, New York, 2001.
18. Bursens, P., and Helsen, S. Transposition of European Directives in Multi-level Systems. Faculty of Political and Social Sciences, University of Antwerp. Joint paper, 2001. www.shef.ac.uk/~perc/mlgc/papers/bursens-helsen.pdf [2004 m. balandžio mėn.].
19. Dai, X. Networked Governance and European Regionalism in Digital Age. Annual conference, 1999. <http://www.warwick.ac.uk/fac/soc/CSGR/conf99/Dai.PDF> [2004 m. balandžio mėn.].
20. Smith, A. International Organizations and Domestic Administrative Reform. In Peters, G.B., and Pierre, J. (Eds.). *Handbook of Public Administration*. London: SAGE Publications, 2003.
21. Lake, D.A. *Globalization and Governance*. New York: Routledge, 2000.
22. Vigoda-Gadot, E., Shoham, A., Schwabsky, N., and Ruvio, A. Public Sector Innovation for the managerial and the Post-managerial Era: Promises and Realities in a Globalizing Public Administration. *International Public Management Journal*, 2005, Vol.8, No 1, 57-81.
23. Astier, S. Ethical Regulation of the Internet: the Challenges of Global Governance. *International Review of Administrative Sciences*, 2005, Vol. 71, No 1, 133-150.

Vladislavas Domarkas and Rita Masionytė

Potential of Public Administration modernization in a Global World

Summary

Globalization is a catch-all term used to describe a combination of trends and processes that link economies, societies and governments around the world. The underlying forces creating global interdependence are not new. However, events around the world have made larger, and more sudden, impacts on social organizations, economic performance and public policy that haven't been experienced before. The purpose of this paper is to examine the potential of public administration modernization regarding principles of New Public Management that is being influenced by the forces of politics globalization and by rise of supraterritoriality fact. Paper explores the concept of globalization, emphasize globalization of politics, and stress the influence of globalization on a state. Trends of public administration reforms, export of public administration models, regional specifics of public administration reforms, changes of national and international governance systems are examined in the paper as the consequence of public administration globalization.